

Lärarhandledning

Start

Svenska som andraspråk

Svenska för nyanlända

Ulrika Wendéus

Start Svenska som andraspråk

Elever i förberedelsegrupp kan ha väldigt olika förutsättningar att tillgodogöra sig undervisningen. Några har kanske gått i skola tidigare och bär därför med sig bland annat studieerfarenhet, andra har ingen skolbakgrund alls. Några kan kanske flera språk, ibland något gemensamt språk med dig som lärare, andra har kanske bara kunskaper i sitt modersmål. Det viktiga är att gruppen, oavsett de olika individuella förutsättningarna, tillsammans ska utvecklas så långt som möjligt för att utveckla kunskaper i svenska och i sina modersmål. Utvecklingen kommer att se olika ut för olika individer, men hela gruppen har betydelse för att alla utvecklas så långt som möjligt.

Individuella och personliga skillnader kan bidra till att det krävs tålamod för att bygga upp en trygg atmosfär i gruppen. Det kan också finnas kulturella skillnader som gör att hierarkier eller mindre önskade beteenden etablerar sig. Det är viktigt att vara ödmjuk inför skillnaderna, men också tydlig med hur eleverna förväntas vara mot varandra och mot dig som lärare samt hur de kan förvänta sig att du är mot dem i ert Sva-klassrum. Genom att du bemöter eleverna med respekt och välvilja samt uppmärksammar och förklarar när något inte går rätt till kan ni bygga upp ett tryggt och tillåtande klassrumsklimat. Då finns det bra förutsättningar för eleverna att utvecklas i svenska som andraspråk.

Med START Svenska som andraspråk (nedan kallad START Sva) arbetar eleverna genrepedagogiskt. De arbetar med texter inom olika ämnen och lär sig stegvis hur olika texttyper är konstruerade. Texter och ämnen sätts i ett funktionellt sammanhang där tydliga exempel visar vilka språkliga drag som är återkommande och hur språkets olika komponenter samspelar.

Språkutvecklande övningar där eleverna tar stöd från modersmålet varvas med reflekterande övningar och samarbetsövningar som hjälper eleverna förstå hur texter byggs upp samtidigt som de lär sig om skolans olika ämnen genom språket.

I boken START Sva finns ett urval av ord och fraser som eleven översätter till sitt modersmål så att de hela tiden kan ta stöd av det egna modersmålet medan de lär sig svenska. Många övningar är samarbetsövningar eftersom det är viktigt att eleverna dels får tillfälle att resonera och kommunicera muntligt om det de har läst eller skrivit, dels att de får tillfälle att aktivt använda det språk de lär sig.

Vid det gemensamma arbetet i klassrummet får eleverna ta del av hur du uttrycker dig, vilket är mycket betydelsefullt för deras egen språkutveckling. Här får du förslag på hur ni kan arbeta gemensamt för att förstärka förståelsen, repetera eller fördjupa det innehåll som tas upp i START Sva.

CIRKELMODELLEN

Inom genrepedagogik arbetar man efter cirkelmodellen. När du arbetar enligt cirkelmodellen följer du ett upplägg där dina elever arbetar i olika faser:

Fas 1: bygga upp kunskap

Övningar som är bra i fas 1 är till exempel:

- Expert-/hemgrupper
- Gemensam tankekarta
- Samla frågor, tankar och idéer på blädderblock
- Övningar före, under och efter läsning
- Bilder
- Film
- Par- och gruppövningar

Fas 2: dekonstruktion.

Övningar som är bra i fas 2 är till exempel:

- Samtal om textens struktur och funktion
- Frågor: I vilket sammanhang? Kännetecken? Syfte? I vilka ämnen i skolan hittar man en liknande text?
- Lägga meningar i rätt ordning, isärklippt text, dictogloss, lucktexter

Fas 3: gemensam textkonstruktion

- Jag som lärare "tänker högt".
- Gruppen diskuterar på vilket sätt texten kan förbättras, formuleras om eller vilka ord som kan användas.
- Frågor: Hur börjar vi? Finns det något bättre ord att använda? Hur har andra texter sett ut som vi tittat på?

Fas 4: självständigt skrivande

Först nu är dina elever mogna att skriva själva. Nyanlända elever kan med fördel skriva tillsammans med lärare eller i par. Det är viktigt att de inte får misslyckas! Du som lärare behöver värdera hur mycket hjälp de behöver i form av stödmeningar, uttryck osv., men räkna med *att* de behöver det stödet.

SCAFFOLDING OCH ATT NÄRMA SIG EN TEXT

Du kommer hela tiden stöta på att dina elever saknar referensramar för det de läser om. En del elever kommer snabbare att skaffa sig referensramar, medan andra behöver mer stöd och längre tid. Genom att vänja dina elever vid att prata om det de läser kan du bygga upp ett klimat i klassrummet där dina elever stöttar varandra, till exempel med just referensramarna. Samtidigt är det viktigt att lära dina elever hur de kan göra detta. Ge dem många stödfrågor och exempel och visa gärna bilder som kan stötta förståelsen. En grundläggande tanke är du bygger språket med eleverna genom *scaffolding*.

När ni arbetar med en text kan du utgå från följande punkter:

- **Undertexten** – tänk på den elev som har det svårast.
- Finns **förförståelse**? – Vem är läsaren?
- **Svåra ord**? – Förklaras de direkt? Eller i gloslista?
- **Strukturen** – Vad får eleven veta tidigare i texten? Vad är ny information? Kommer det i rätt ordning?
- **Meningsbyggnaden** – Är meningen tydlig? Kan den kortas? Delas upp på fler meningar? Bör den kastas om?
- Sälla bland svåra ord – finns det en poäng med att behålla ett speciellt ord eller kan man hellre förenkla?

ARBETA MED SPRÅKLIGA DRAG

I boken finns en återkommande ruta med Språkliga drag. I dem står vilka språkliga drag som är typiska för den texttyp som eleverna arbetar med i kapitlet. Terminologin i dessa rutor är funktionell grammatik som är återkommande inom genrepdagogen. Att gemensamt gå igenom de olika begreppen och konkretisera dem för eleverna är ett bra sätt att förse dina elever med byggstenar. Eleverna lär sig successivt att använda ett metaspråk för att tala om språket de lär sig. I förlängningen blir det ett bra stöd vid all form av språkinläring.

Processer

Processer är alltid verb. De delas in i olika processer beroende på viken funktion de har i texten. När man arbetar med färgkodning så är alltid processerna **GRÖNA**. Det är en bra idé att låta dina elever själva arbeta med färgkodning eftersom det syns tydligt hur pass många verb eller andra ord som ingår i en text. Det blir lättare för dina elever att se språkets byggstenar.

- **Aktionsprocesser** är verb som visar vad som händer/pågår i en sats: LEKA, GÅ, ÖPPNA, HÄLLA, BALANSERA
- **Sägesprocesser** är verb som visar vad man säger/uttrycker: UTTALA, GAGGA, RYTA, GAPA, TJATA, VISKA
- **Mentala processer** är verb som pågår i ens inre tankar, känslor: ACCEPTERA, BEUNDRA, ÖNSKA, ÄLSKA, HATA
- **Relationella processer** är verb som kopplas till vem/vilka som deltar: FINNS, LEVER, KALLAS, BESTÅR AV, HAR, EXISTERAR

TIPS: Förklara för dina elever att processer är verb som har olika funktion i texten. Börja med en process i taget och låt sedan dina elever leta efter och färgmarkera dem i en valfri text. Det här är en bra övning att låta dina elever arbeta med i par.

Deltagare

Deltagare är vem/vilka som deltar i satsen, t.ex. personer, figurer eller djur. Deltagarna är alltid **RÖDA** vid färgkodning: HAN, DE, HUNDEN etc.

TIPS: Förklara för dina elever vad en deltagare är. Låt sedan dina elever arbeta i par och leta efter deltagare i en text. De färgmarkerar dem i rött. Jämför sedan vad de har kommit fram till i gruppen där du leder samtalet och bekräftar eller stöttar dina elever.

Omständigheter

Omständigheter är alltid **BLÅ** vid färgkodning. Omständigheterna beskriver

Var? När? och Varför? i en text: LÅNGSAMT, LYCKLIGT, UPPE PÅ TAKET, I DEN MÖRKA SKOGEN, FÖR TRE ÅR SEN, EFTERSOM HON HADE GÅTT VILSE, PÅ GRUND AV DEN HETA SANDEN.

TIPS: Förklara för dina elever vilken funktion omständigheter har i en text. Låt sedan dina elever ställa frågorna Var? När? och Varför? till en valfri text. Eleverna arbetar i par och färgmarkerar de omständigheter de hittar. Jämför sedan vad de har kommit fram till i gruppen där du leder samtalet och bekräftar eller stöttar dina elever.

EVALUERANDE SPRÅK OCH NOMINALGRUPPER

Ett ifrågasättande förhållningssätt är väldigt ovant för många nyanlända elever. Därför är det väldigt viktigt att vara medveten om det – tänk på tydlighet i instruktioner/uppgifter och var alltid ett handledande stöd. Du behöver också introducera ett evaluerande språkbruk, att olika ord har olika värden. Det är också viktigt att ge exempel och stöd.

Att arbeta med nominalgrupper är ett bra sätt att introducera ett evaluerande språkbruk.

Nominalgrupper

När du börjar presentera nominalgrupper för dina elever är det bra att välja något där du vet att de har en gemensam referensram, t.ex. en skola:

En skola – En stor skola – en stor gammal skola – En stor gammal röd skola med trasiga fönster

Evaluerande språk

När dina elever har förstått det grundläggande med nominalgrupper kan du lägga till evaluerande ord. Evaluerande ord är ord som har olika värden:

En skola – En **vacker** skola En skola – En **läskig** skola
En skola – En **ful** skola En skola – En **rolig** skola

älska – hata

vinnare – förlorare

TIPS: Gör några övningar som ovan där du visar med tydliga exempel. Välj sedan ett nytt substantiv som du vet att dina elever har en gemensam referensram till, till exempel en sko, ett hus, en hund osv. Låt dina elever komma med förslag på hur man kan bygga ut nominalgruppen.

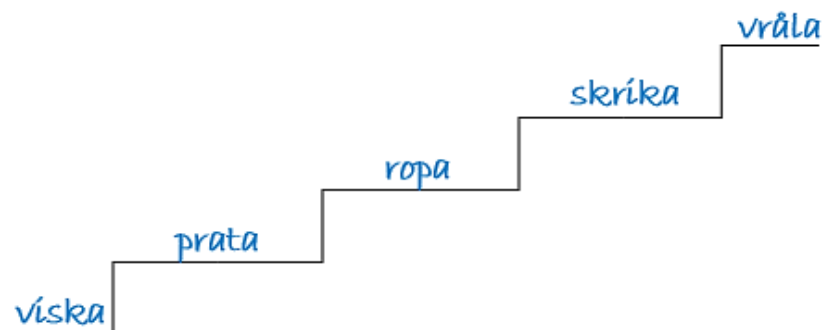
När du sedan har samlat några olika exempel tittar ni tillsammans på vilka evalueringsord som har kommit fram. Om du inte tycker att några tydliga evalueringsord finns med, så ber du dem komma med egna förslag.

Ordtrappor

När dina elever har förstått vad evaluerande språkbruk innebär kan du låta dem bygga ordtrappor. Det finns flera sådana övningar i boken. Du ger dina elever ett antal ord som är synonyma, men som har olika värden. Be dina elever ordna orden från minst till högst.

Exempel på sådana ordstegar är:
viska – prata – ropa – skrika – vråla
krypa – gå – jogga – springa – rusa

TIPS! Klipp ut orden på lappar så att dina elever enkelt kan möblera om och ändra placeringen av sina ord.

MODALITET

Modalitet är vanligt inom argumenterande och diskuterande texter, t.ex. *Hur vanligt är det att XX eller YY förekommer?*: MÖJLIGTVIS, SÄKERLIGEN, BRUKAR, BÖR, KAN.

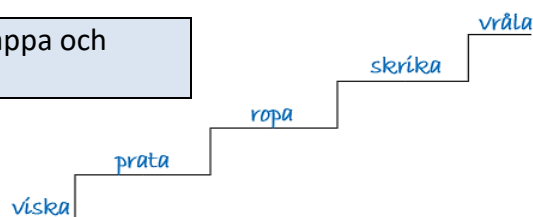
Det är bra om dina elever förstår skillnader mellan modaliteter – är det självklart eller inte? Fundera på:

- Det finns **möjligtvis**
- Det finns **förmodligen**
- Det finns **säkerligen**
- Det **finns**

Vad säger dina elever? Vilket av dessa uttryck är säkrast?

Kom ihåg att ofta kan översättningen av modalitetsorden i en text vara minst lika viktig som översättningen av andra ord. Det är därför en god idé att stryka under modalitetsord i en text och låta dina elever fundera över vad de betyder och kanske översätta dem till sitt modersmål för att de ska förstå texten bättre.

TIPS! Gör en modalitetstrappa och häng upp den på väggen.

BINDEORD

När du jobbar med genrepdagagogik är fokus hela tiden det funktionella sammanhanget och inte grammatiken som en separat företeelse. Du bygger språket genom att kombinera olika delar beroende på vilken funktion de har i texten. Bindeord är väldigt viktiga och ett mycket bra stöd för eleverna när de ska försöka se sammanhang och förstå hur en text hänger ihop.

Tidsbindeord

Tidsbindeorden är lättast för eleverna att känna igen och lära sig. De hjälper eleven att se i vilken ordning något händer och det i sin tur gör det lättare för dem att se en struktur i en text. Instruerande texter har till exempel många tidsbindeord. Att introducera tidsbindeorden är därför ett bra stöd och något du kan göra i ett tidigt skede.

Orsaksbindeord

Orsaksbindeorden är inte lika lätta för eleverna att förstå. Däremot är de byggstenar i alla texter. Börja till exempel med att skriva några enkla meningar på whiteboarden och lämna ett mellanrum där orsaksbindeordet skulle ha stått. Skriv sedan dit bindeordet och förklara hur det bygger ihop två delar av en mening.

EXEMPEL:

Jag är trött ??? jag inte har sovit.
Jag är trött *för att* jag inte har sovit.

Välj en ny mening där du utelämnar tidsbindeordet. Fråga om dina elever kan komma på något ord de kanske har sett i en text eller hört som man kan knyta ihop satserna med.

Titta sen på en text och be dina elever leta efter liknande bindeord. Kan de kanske komma på andra meningar där de kan använda samma bindeord?

VERB OCH TEMPUS

Du har vid det här laget redan pratat om olika processer med dina elever. Tempus är en grammatisk företeelse som förstås är viktig för eleverna att lära sig om. I boken finns övningar kopplade till texterna där eleverna får fundera lite på tempusskillnader. Fokus är hela tiden processernas olika funktioner i de olika texterna. Däremot används de grammatiska termerna preteritum och presens i ett metaspråk för att beskriva vilka språkliga drag som är typiska för de olika texterna. Därför kan det vara bra att du beskriver skillnaden på dessa tempus.

TIPS! Många elever är hjälpta av att man tittar på om sakerna händer före nu eller efter nu. Låt dina elever arbeta i par och berätta en sak de gör just nu, en sak de gjorde före nu (igår) och en sak de tänker göra efter nu (imorgon), t.ex.

Nu pratar jag med dig.

Igår gjorde jag min läxa i matematik.

Imorgon ska jag gå på bio.

INSTRUERANDE TEXT (s. 4–25)

Den första texten *Baka en kladdkaka* är en utmärkt text att färgmarkera processer i. Instruktioner inleds oftast med en aktionsprocess (ett verb i imperativ). Processerna markeras med grönt.

Ni kan med fördel göra denna övning tillsammans på whiteboarden. Eleverna bestämmer vilka ord som är processer och du markerar. Då ges ni ett bra tillfälle att också följa upp hur texten är konstruerad genom att kommentera placeringen av aktionsprocesserna.

Nominalgrupper är vanliga i recept. Receptet *Baka en kladdkaka* innehåller till exempel många nominalgrupper, men i receptet *Hallonsmoothie* (övningen på sidan 10) finns inte nominalgrupper.

TIPS! Gör extraövningen Övning – Nominalgrupper (substantiv med bestämmingar) efter att dina elever är färdiga med övningarna på sidorna 10–11. Återkoppla gärna till receptet *Baka en kladdkaka* för att ge dina elever stöd och idéer.

Övning – nominalgrupper (substantiv med bestämmingar)

Välj passande ord från rutan och skriv dem i luckorna.

stort	skalade	nyttigt	vaniljsmak
matsked	slät	plockade	frysta

1. den _____
bananen

2. den _____
smoothien

3. ett _____
mellanmål

4. de _____
hallonen

5. ett _____ glas

6. en _____
äppeljuice

7. yoghurt med

8. hallon _____ i
Sverige

Instruktion: Övning – ordkunskap

Vilka frukter och bär tycker du om?
Skriv dem på svenska och på ditt
modersmål.

Instruktion: Övning – Imperativ

Verben står i presens.

Fyll i imperativformerna som man skriver dem i ett recept.

PRESENS	IMPERATIV
rör	
vispar	
blandar	
smälter	
bryter	
håller	
använder	
kokar	
skär	
delar	

Facit

NOMINALGRUPPER: 1. skalade 2. släta 3. nyttigt 4. frysta 5. stort
6. matsked 7. vispat 8. varma

IMPERATIV: rör – vispa – blanda – smält – bryt – håll – använd – koka – skär – dela

Instruktion: Övning – Spela spel

Läs instruktionen och spela sedan Fem-i-rad.

Fem-i-rad

Antal spelare: 2

Ni behöver: penna och rutigt papper

Förberedelser:

1. Använd ett papper med rutor eller rita upp rutor, minst 20x20st.
2. Bestäm vem som spelar med kryss och vem som spelar med ringar.
3. Bestäm vem som ska börja.

Spela:

1. Spelare 1 ritar ett kryss eller en ring i en ruta.
2. Spelare 2 ritar ett kryss eller en ring i en annan ruta.
3. Turas om att göra ett drag i vilken ruta ni vill tills någon av er får fem i rad.

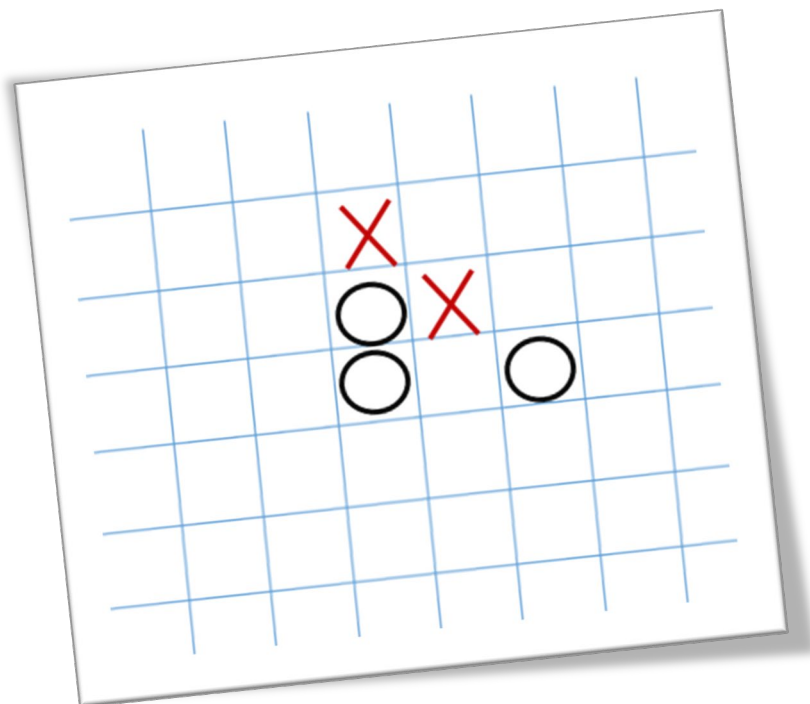
Regler:

Den spelare som först får fem i rad vinner.

För att vinna måste någon få exakt fem i rad.

Sex i rad är inte vinst för någon av er.

Om papperet blir fullt – fortsätter ni på ett nytt papper.

Återgivande text (s. 26–47)

Återgivande text är en av de vanligaste genrerna för år 1-6 och för nyanlända. Syftet är att återge ett antal händelser i kronologiskt ordning.

Ett evaluerande språkbruk är vanligt i återgivande texter. Det evaluerande språket är betydelsefullt för att få fram vad de inblandade människorna tyckte och kände. De evaluerande orden kan tillhöra olika ordklasser. Exempel på evaluerande ord är: fantastisk, tråkig, hjälplös, kaxig, lysande, tjurig, perfekt, hjälte, älskling, vinnare, förlorare.

TIPS! Fyll gärna tavlan med evaluerande ord och låt dina elever diskutera vad de uttrycker. Låt dina elever gestalta orden.

Det är viktigt att träna på mentala processer (tyckte, kände) för att texten inte ska bli så opersonlig. Likaså är det viktigt att träna på att konstruera nominalgrupper för att den återgivande texten ska bli mer detaljerad.

Återgivande text: Övning – Tempus (s. 34)

Verben står i infinitiv.

Fyll i presensformerna och preteritumformerna.

INFINITIV	PRESENS	PRETERITUM
att gå		
att skriva		
att sjunga		
att titta		
att läsa		
att hoppa		
att springa		
att sova		
att få		
att se		
att dansa		
att cykla		
att sitta		
att tänka		
att känna		

✂

Facit

går – gick skriver – skrev sjunger – sjöng tittar – tittade läser – läste
hoppar – hoppade springer – sprang sover – sov får – fick ser – såg dansar –
dansade
cyklar – cyklade sitter – satt tänker – tänkte känner – kände

Återgivande text: Övning – Vad tycker Sam och Miriam? (s. 38–39)

Jämför texterna om Sam och Miriam på sidorna 37–38.
Vilka ord visar vad Sam och Miriam tycker om aktiviteterna?
Skriv orden på rätt plats.

tvingades gå	fastnade	kittlade i magen	knäppa grejer
det gick fort	enkelt	långtråkig	spännande
fick blåmärken	tråkigt	träffade många	töntigt
gick vilse	roligt	var sämst	snubblade

MIRIAM	SAM

Övning – Ta reda på (s. 40)

1. Vad är Skansen och var ligger det? _____

2. Vad kan man titta på där? _____

3. Var på Skansen kan man titta på ormar? _____

4. Jämför dina svar med en kompis.

✂ _____

Facit

MIRIAM: kittlade i magen, det gick fort, enkelt, spännande, träffade många, roligt

SAM: tvingades gå, fastnade, knäppa grejer, långtråkig, fick blåmärken, tråkigt, töntigt, gick vilse, var sämst, snubblade

Övning – skriv

Skriv en återgivande text om Hamid och Alice dag.
Ta hjälp av tankekartan och tidsorden i rutan.

först

sedan

efter en stund

lite senare

till sist

BESKRIVANDE TEXT (s. 48–69)

Det finns olika typer av beskrivande text:

- **Beskrivande rapporter** klassificerar och beskriver ett fenomen.
- **Klassificerande rapporter** klassificerar och beskriver flera fenomen inom en grupp.
- **Komponentrapporter** beskriver delar som tillsammans bildar en helhet.

Syftet med den beskrivande texten är att klassificera och beskriva samt organisera information om olika fenomen.

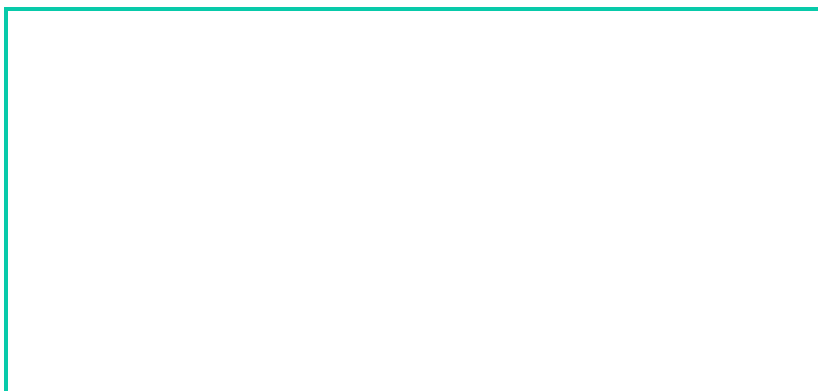
Beskrivande texter struktureras i två delar: klassifikation och beskrivning.

TIPS! Övningen Para ihop (s. 65 t.ex.) är en övning där du med fördel kan prata lite om kontextuell läsförståelse innan ni gör övningen. Visa eleverna att man ibland kan förstå av sammanhanget även om man inte förstår varje ord.

Övning – Läs

Läs texten om blåsfisken.

Blåsfisken

Blåsfiskar är fiskar med ett annorlunda utseende. De har en rund kropp, ett stort huvud, ögon som sitter högt upp och en mun som ser ut som en näbb.

Blåsfiskar finns främst i varma, tropiska eller subtropiska hav, speciellt vid korallrev. Blåsfiskens föda (mat) är bland annat blötdjur och kräftdjur.

När blåsfisken känner sig hotad brukar den blåsa upp sig själv till en boll. Då blir den svårare för rovfiskar att svälja.

Övning – Översätt

Översätt orden till ditt modersmål.

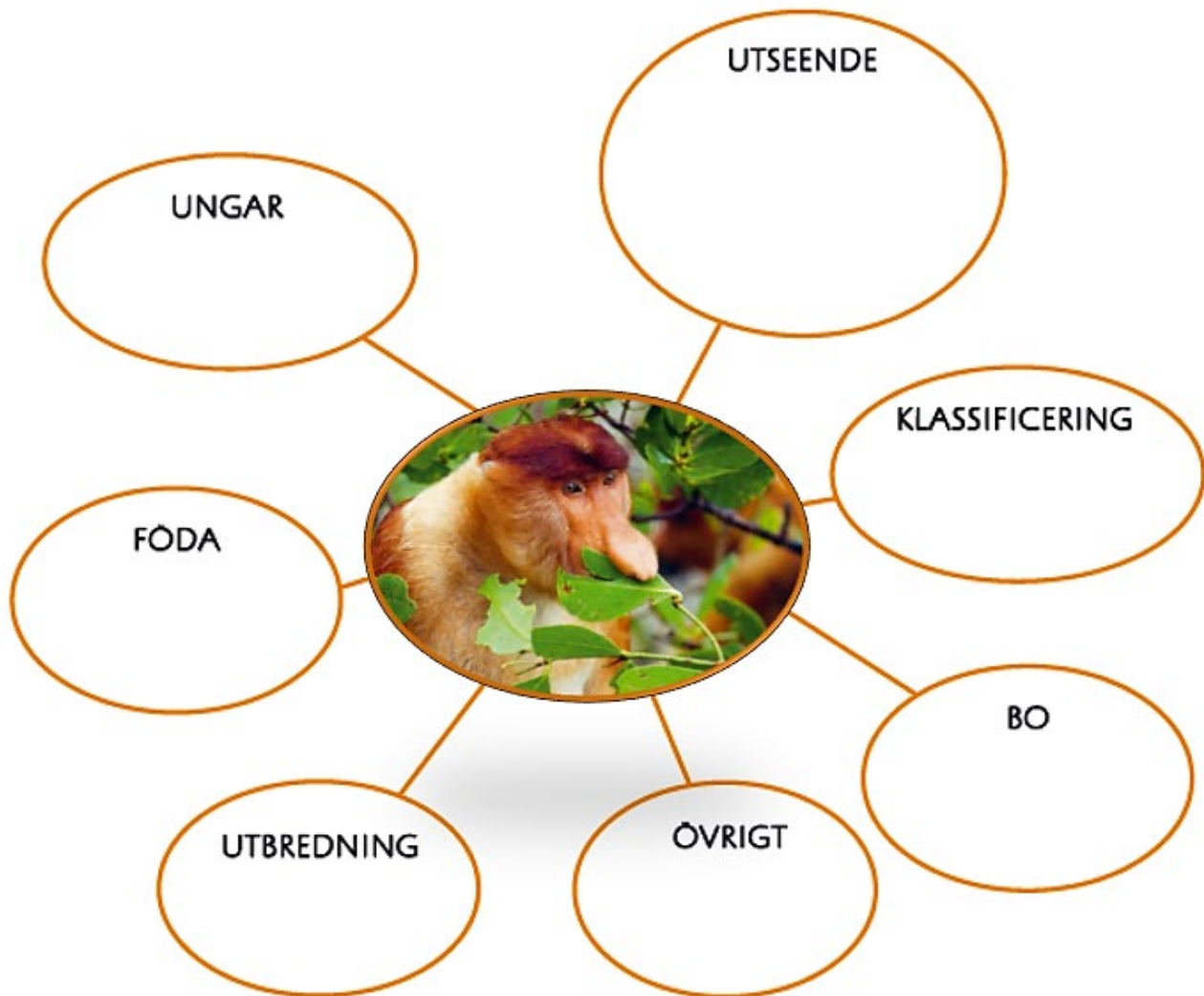
annorlunda		föda	
ett utseende		hotad	
en näbb		blåsa upp	
ett hav		svårare	
speciellt		en rovfisk	
ett korallrev		svälja	

Övning – Läsförståelse

I texten om blåsfisken finns en beskrivning av hur den ser ut. Läs beskrivningen och rita fisken i rutan.

Övning – Fyll i (s. 50)

1. Fyll i tankekartan om näsapan.

2. Arbeta med en klasskamrat.

Turas om att berätta om näsapan för varandra med hjälp av era tankekartor.

Övning – Diskutera (s. 56–57)

Vilka problem skulle kunna uppstå om det blev –70 grader i Sverige?

Övning – Ta reda på (s. 56–57)

Arbeta i par.

1. Ta reda på två platser till som räknas till de kallaste på jorden.

2. Välj varsin plats och ta reda på:

- Var ligger de?
- Vad gör man där?
- Beskriv platserna.

3. Berätta för varandra om platserna.

Övning – Ta reda på (s. 56–57)

Arbeta i par.

1. Ta reda på två platser till som räknas till de varmaste på jorden.

2. Välj varsin plats och ta reda på:

- Var ligger de?
- Vad gör man där?
- Beskriv platserna.
- Ge egna förslag på hur man kan skydda sig mot värmen.

3. Berätta för varandra om platserna.

Övning – Läsförståelse (s. 54–55)

Skriv frågor till texterna på sidorna 54–55 och låt en klasskamrat svara på dina frågor.

Vostok, Antarktis

Fråga: _____

Svar: _____

Oymyakon, Ryssland

Fråga: _____

Svar: _____

Death Valley, Kalifornien

Fråga: _____

Svar: _____

Ghudamis, Libyen

Fråga: _____

Svar: _____

Övning – Ta reda på (s. 62–63)

Vad är ett naturreservat? _____

Övning – Diskutera (s. 64)

1. Gör först uppgiften *Para ihop* på sidan 64.
2. Jämför dina svar med en kamrats svar. Vilket/Vilka ord var svårast att förstå?

Övning – Förklara på svenska (s. 64)

Förklara på svenska vad orden betyder.

respekt _____

en båt _____

en hund _____

en bostad _____

ett tält _____

✂ _____

Facit

FEL ORDNING: Numrera i följande ordning: 2 – 7 – 1 – 5 – 3 – 6 – 4

Övning – Skriv

Skriv en beskrivande text om Gotland.

Använd informationen i faktarutan. Du kan också söka mer information på internet.

En svensk ö i Östersjön		Övriga större orter	
Gotlands yta	3 183,7 km ²	Hemse	ca 1 800 invånare
Bredd	52 km	Slite	ca 1 500 invånare
Högsta punkt	Lojsta hed, 82 m ö h.	Klintehamn	ca 1 300 invånare
Största sjö	Bäste träsk, 6,3 km ²	Roma	ca 1 200 invånare
Djupaste sjö	Sigvalde träsk	Landskapsväxt	Murgröna
Gotlands kust	ca 800 km, inklusive Fårö	Landskapsdjur	Igelkott
Folkmängd	ca 59 700 invånare	Längd	Fårö–Hoburgen 176 km
Enda stad	Visby, ca 24 500 invånare. Visby är en de bäst bevarade medeltida städerna.	Längsta å	Gothemsån, ca 55 km
		Turism	Väldigt många turister besöker Gotland på Sommaren. Man reser till Gotland med flyg eller färja.

ARGUMENTERANDE TEXT (S. 70–90)

Argumenterande och diskuterande texter förekommer ofta i alla samtliga ämnen i skolan.

I den argumenterande texten ska eleverna ta tydlig ställning och framföra en åsikt. I den diskuterande texten diskuteras TVÅ olika sätt att se på en sak, två ståndpunkter. Enligt genrepdagagogikens skola mynnar den diskuterande texten i regel ut i ett tydligt ställningstagande. Detta för att texten inte ska riskera att bli "flummig". Utan ett ställningstagande blir texten lätt beskrivande istället för argumenterande.

Att ta ställning för och argumentera för eller emot en åsikt är något som många nyanlända elever kan vara ovana vid. Förbered dem gärna genom att prata om vad det innebär att man tar ställning till något. Visa tidigt skillnaden mellan att diskutera en åsikt eller en text och att diskutera personen bakom åsikten. Det är viktigt att tidigt belysa vikten av att inte kommentera varandra.

TIPS! Samla olika sätt att uttrycka en åsikt på tavlan tillsammans med dina elever, t.ex. Jag tycker ... för att ... Jag håller inte med för att osv. Utgå då från ett neutralt ämne som att *hallon är godare än banan*.

Övning – Diskutera

Det här är några vanliga ämnen som brukar diskuteras i argumenterande texter.

1. Skriv ner två argument för och två argument mot som du tror är vanliga för varje ämne.

LÄXOR

SKOLMAT

RÖKNING

MILJÖ

2. Jämför dina argument med en klasskamrats.
Vilka argument är bäst? Varför?

Övning – Fyll i

Fyll i orsaksbindeord i meningarna.
Använd orden i rutan.

För det tredje

För det andra

För det första

Därför

1. _____ är det viktigt att vi rör på oss för att må bra. Sitter vi stilla för mycket kan vi bli stela och få dåliga muskler.
2. _____ så vet man att hjärnan fungerar bättre om vi också arbetar med musklerna i kroppen.
3. _____ tror jag att vi blir gladare och har lättare att umgås i skolan om vi har mycket idrott tillsammans.
4. _____ borde vi ha mera idrott än vi har idag på schemat.

Övning – Diskutera (s. 82)

Läs texten på sidan 82.

1. Skriv ner två faktauppgifter och två åsikter.
2. Jämför och diskutera dina svar med en klasskamrat.
3. Hur vet ni att det är fakta? Hur vet ni att det är åsikter?

✂

Facit

FYLL I: För det första – För det andra – För det tredje – Därför

Övning – Fel ordning

Numrera delarna 1–7 så att de kommer i rätt ordning.

- Hoverboardåkare är en stor skaderisk och dyra för samhället..
- En erfaren trafikant*
- Körkort och försäkring för de som åker hoverboard!**
- För det andra, föraren av en hoverboard är oskyddad och oförsäkrad. Vid en krock med fotgängare eller fordon finns inte någon försäkring som bekostar skador. En försäkring kan betala sjukvårdskostnaderna istället för samhällets vårdkostnader som redan är för höga.
- Ett körkort och en försäkring skulle minska problemen.
- Därför bör alla som åker hoverboard ha ett körkort och en försäkring. Samhället måste gripa in och styra upp användningen av hoverboards. Vakna upp och agera innan för många har skadats och för att minska kostnaderna som det innebär för samhället.
- För det första, idag kan vem som helst åka varsomhelst på en hoverboard. Vi möter vuxna, ungdomar, och till och med barn, som kör överallt utan hänsyn till sin omgivning. Både den som åker hoverboard och den som möter en hoverboard kan skadas.

Övning – Insändare (del 1)

1. Leta rätt på en insändare i en lokaltidning (papper eller på internet).
2. Ringa in åsikten.
3. Finns det en bakgrund till ämnet som insändaren tar upp?
4. Vilka argument har skribenten som stärker åsikten?
5. Ringa in den lösning/rekommendation som skribenten ger.

Facit

FEL ORDNING: Numrera i följande ordning: 2 – 7 – 1 – 5 – 3 – 6 – 4

Övning – Insändare (del 2)

Arbeta med en klasskamrat och skriv en egen insändare.
Modelltexten på sidan 72 hjälper er.

Hej!

Jag har länge funderat mycket på _____.

(skriv en bakgrund till er åsikt) Det tycker jag är dåligt! Jag tycker hellre att

_____. (presentera
er åsikt) Det finns flera anledningar till detta. De är _____

_____. (skriv era argument)

För det första: _____

_____. (beskriv ert

första argument)

För det andra: _____

_____. (beskriv

ert andra argument)

För det tredje: _____

_____. (beskriv ert

tredje argument)

Det finns en del som tycker att _____

_____, (beskriv ett

motargument) men _____

_____. (bemöt

motargumentet) Om vi inte gör något åt det här så kommer: _____

_____. (beskriv vad som kommer att hända)

I och med det som jag har beskrivit bör det vara självklart att _____

_____. (upprepa er åsikt

och skriv en förstärkning) Alltså borde _____

_____. (skriv

en rekommendation)

Vänligen

_____ (skriv era namn)

FÖRKLARANDE TEXT (s. 90–109)

Det finns olika typer av förklaringsmönster i förklarande texter:

- **Den sekventiella förklaringen** reder ut och förklarar fenomenen kronologiskt.
- **Den faktoriella förklaringen** reder ut och förklarar de bakomliggande fenomenen.
- **Konsekvensförklaring** reder ut och förklarar hur ett fenomen får olika konsekvenser.
- **Villkorsförklaring** reder ut och förklarar fenomen utifrån olika villkor.

Syftet med den förklarande texten är att klargöra hur vissa fenomen fungerar och varför olika processer och företeelser uppstår.

Strukturen innehåller två steg: **identifikationssteg** och **förklaringssteg**. Det förekommer ibland att fenomenet värderas eller att man skriver en sammanfattande slutsats.

Verben i passiv form är vanligt i förklarande texter och det kan vara bra att jämföra några meningar med aktiv och passiv form innan du börjar läsa texterna med dina elever.

TIPS! I texten *Varför får man lock för örat?* (s. 92) används subjektet "man". När ni har läst texten är det en bra idé att prata med dina elever om vem den där mannen är.

TIPS! Texten *Hur går glasåtervinning till?* (s. 104) kan vara svår för dina elever att förstå om de saknar referensramen. Det är inte säkert att de är införstådda med vad återvinning är. Här kan du med fördel konstruera några enkla förförståelsefrågor, visa bilder eller kanske gå ut och titta på en återvinningsstation innan ni börjar jobba med texten.

TIPS! *Ungdomar kan visa vägen – inför mobilfri skola* (s. 82) är en längre text. Tipsa dina elever om att läsa ett stycke i taget och ställa frågor till texten då och då för att kontrollera att de har förstått. Sådana frågor kan ni med fördel även ta upp tillsammans i gruppen.

TIPS! I Start NO på sidan 67 finns en tydlig genomgång på vad ett kretslopp är. Denna text kan ni med fördel läsa innan ni arbetar med texten om glasåtervinning på sidan 104.

Övning – Översätt (s. 96–97)

Översätt orden till ditt modersmål.

ett norrsken		en atom	
ett ljusfenomen		en molekyl	
ett moln		en gas	
elektriskt		(ett) syre	
en sol		ett sken	
ett polarområde		en planet	

Övning – Förklara på svenska (s. 100–103)

Förklara på svenska vad orden betyder.

inomhus: _____

en åskledare: _____

en brandingenjör: _____

en ledning: _____

Övning – Fyll i (s. 100–103)

Läs först texten på sidan 96.

Sätt sedan in orden på rätt ställe i meningarna.

åskade

blixt

åskan

blixten

1. Såg du _____? Nej men jag hörde när det

_____.

2. När man ser en _____ ser man ett starkt ljussken.

Sedan brukar man höra _____ som mullrar.

✂ _____

Facit

FYLL I: 1. blixten – åskade 2. blixt – åskan

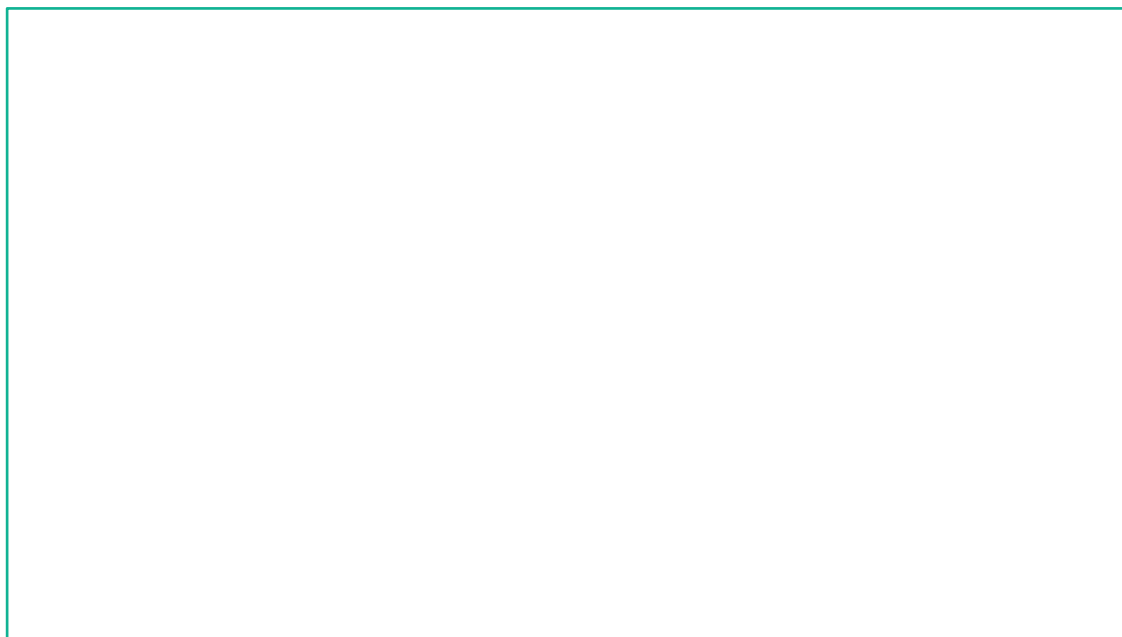
Övning – Kretslopp (s. 104–105)

Ett kretslopp visar hur ett ämne tas tillvara och används om och om igen.

1. Läs texten på sidan 104.
2. Gör en numrerad lista på vad som händer från det att du köper en glasflaska med läsk tills hela kretsloppet är fullbordat (färdigt).

1. Köper en flaska med läsk.

2. Rita glasflaskans kretslopp.

3. Berätta om glasflaskans kretslopp för en klasskamrat med hjälp av din bild.

Övning – Läs (s. 104–105)

Läs texten om krossglas.

Nya produkter

Det mesta av krossglasråvaran görs det nya glasförpackningar av. 60 procent av allt inlämnat glas går till tillverkning av flaskor och burkar. Det mesta tillverkas i Sverige men en liten del går på export till övriga Europa.

30 procent av det insamlade glaset används vid tillverkning av glasull. Glasull väger lite och har en bra brandskyddande förmåga. Därför används det ofta som värmeisolering i hus och större byggnader.

Skumglas är en ganska ny produkt som används som förstärkare när man bygger vägar och hus. Materialet är starkt och lätt. Cirka 10 procent av det återvunna glaset används vid tillverkning av skumglas.

Återvinningen görs för att den är viktig för vår miljö och för framtida generationer. Vad tror du att din nästa glasflaska kommer att bli i sitt nya liv? För du lämnar förstås den till återvinningen!

Övning – Översätt (s. 104–105)

det mesta		ofta	
en glasförpackning		en produkt	
procent		en förstärkare	
tillverkas		återvunna	
används		en generation	
(en) glasull		förstås	

Övning – Fyll i (s. 104–105)

Fyll i orden som saknas. Du hittar dem i texten *Nya produkter*.

Det _____ av krossglasråvaran görs det nya glasförpackningar av. _____ procent av allt inlämnat glas går till tillverkning av _____ och _____. Det mesta tillverkas i _____ men en liten del går på export till övriga _____.

30 procent av det insamlade används vid tillverkning av _____. Glasull _____ lite och har en bra brandskyddande förmåga. Därför används det ofta som värmeisolering i _____ och större byggnader.

Skumglas är en _____ ny produkt som används som förstärkare när man bygger _____ och _____. Materialet är starkt och _____. Cirka 10 procent av det återvunna _____ används vid tillverkning av skumglas.

Återvinningen görs för att den är _____ för vår miljö och för framtida generationer. Vad _____ du att din nästa glasflaska kommer att bli i sitt nya _____? För du lämnar förstås den till _____!

Facit

FYLL I: mesta – 60 – flaskor – burkar – Sverige – Europa – glasull – väger – hus – ganska – vägar – hus – lätt – glaset – viktig – tror – liv – återvinningen

NARRATIV TEXT (s. 110–132)

Narrativa texter är fulla av information med många beskrivningar av miljöer, personer och känslor. Känslspråket innebär att det finns många evaluerande ord som i sig ger en bild: jämför *lunka – rusa* till exempel.

Verben i narrativa texter är många olika processer, till exempel aktions-, händelse-, mentala, säges- och relationsprocesser.

Tidsbindeord viktiga för att berättelsen ska föras logiskt framåt. Samtidigt är dialoger vanliga i narrativa texter. Det är bra att redan tidigt varna för ”dialogträsket”. En narrativ text som fastnar i dialoger förs sällan framåt i ett behagligt tempo för läsaren. I boken hittar du övningar där eleverna får jämföra samma text skriven som narrativ text och som narrativ dialog.

TIPS! Titta gärna på olika narrativa texter och jämför hur de börjar.

TIPS! Leta efter tidsbindeord i olika narrativa texter. Samla tidsbindeorden på tavlan och jämför hur man kan variera språket.

Övning – Arbeta i par

1. Arbeta i par. Titta på bilden på sidan 62. Hitta på en kort historia till bilden.

- Vilka är tjejerna i tältet?
- Vad gör de där? När hände det?
- Vad hände precis innan bilden togs?
- Vad kommer att hända efter?

2. Berätta er historia för de andra i gruppen. Titta på Vad ser ni på bilderna?

Övning – Diskutera

Läs meningen:

Jag stod där iskall och tittade bort mot huset.

- Varför står hen där?
- Vad är det för hus?
- Varför är hen iskall?

Övning – Skriv

Skriv nästa mening på berättelsen. Eller flera om du vill. Jämför med varandra.

Övning – Fyll i

Läs dikterna tillsammans och välj passande rubriker från rutan.

Översätt svåra ord.

Superkraft
Det är vänskap

Jag bara undrar
Mötet

1. _____
när vi nickar förstående utan att säga ett ord
när vi går samma väg utan att bestämma vart vi ska
när en blir sur för att den andra glömde
när du faller och jag fångar dig
när vi skrattar tillsammans så det gör ont i magen
när du vet att jag behöver tröst
2. _____
Kan man skratta när någon annan är ledsen?
Kan man gråta mitt i skrattet?
Varför rinner tårar på mina kinder när jag är glad?
Kan man låna en cykel utan lov om man måste
hinna med bussen till ett viktigt möte?
Är det modigt att slåss?
Är det modigt att gråta?
Kan man sjunga vad som helst för en folkmassa
men inte viska samma saker i någons öra?
Vem bestämmer det?
3. _____
Jag vill
kunna flyga
vara osynlig
se genom väggar
höra vad andra tänker
bara vara
4. _____
gick på trottoaren
tung och dystert
såg dig långt borta
du såg mig
vi närmade oss varandra
vi stannade till
vi tänkte på något att säga
ångrade oss
tog ett steg tillbaka
blev modiga
du sa hej
jag sa hej
jag log
du skrattade till
nu blev jag med ens lättare

Vad handlar dikterna om?

Facit

FYLL I: 1. Det är vänskap 2. Jag bara undrar 3. Superkraft 4. Mötet

Övning – Skriv

Skriv om fraser och meningar ur novellen Spegeln på sidan 123 med dina egna ord.

Hitta först varje fras eller mening i novellen och stryk under den.

Fraser och meningar ur texten	Meningar och fraser med mina egna ord
(en) 16-åring med ostyrigt mörkt lockigt hår och grågröna ögon	<i>en tonåring med lite vilt mörkebrunt krulligt hår och havsfärgade ögon</i>
Ofta tar han med sig en bok i ryggsäcken när han klättrar.	
Nu stod han där framför ett stort gammalt ödehus med nyckeln i sin hand.	
Fönstren på huset gapade tomma och mörka mot honom.	
Han stod kvar på trappan och tvekade.	
En kraftig vind tog tag i dörren som slogs upp på vid gavel.	
den föste in honom med en lätt knuff	
Bakom dörren var det trångt	
Det var något som inte riktigt stämde.	
Plötsligt kände han sig illa till mods.	
Var han tvungen att klanta sig just nu.	
Paniken kom över honom	
Han flämtade till.	

Jämför era meningar och fraser i gruppen.

Övning – Skriv dialog

Skriv en dialog mellan vännerna Sara och Maryam som möts på ett café. Det var många år sedan de träffades senast. Vad säger de till varandra?

Använd sägesprocesser i rutan.

sa berättade	frågade erkände	viskade skrek	utropade utbrast	undrade skrattade
-----------------	--------------------	------------------	---------------------	----------------------
